

שלטון המעשה (מאה שנה להולדת משה ליב לילינבלום).

גדולה זכותם של תאריכים, שהם מצילים מן הנשיה היות העבר. דומה התאריך לבלם העוצר את גריפת הימים, מאיט מירוצם ומפנם אחרונת, אל מערכות התמולים. התאריכים, הם גם המפרנסים את ההיסטוריונים, ואוי להם להיסטוריונים המקפחים אותם, את עצמם הם מקפחים, כי התאריך הוא ההיסטוריה.

מאה שנה להולדת משה ליב לילינבלום, תאריך נכבד והיסטוריה נכבדה. ואין ההיסטוריה מתקפחת בהפחתת ל"ד שנות העדרו, מתר"ע שנת פטירתו, כי היותו עומדת לו אף בהעדרו. יש פנתיאון של אידיאות, שאין ההפסד והכליון שולטים בו, ולילינבלום הוא מהמאושרים שנצטררו בפנתיאון זה. רובי גיילוי, הנפתחים בשער המאה, בשער היום הם נפתחים. אנו דחקנו מהם, אך הם לא רחקו מאתנו. יש שנוי נוסח, הבדל צורה וסגנון, אך אין חילוק דעות, ואף אין שנוי מזג. הסערה הסוערה והספינה הנטרפת — אותו הציר בדירוג המחשבה, מאמץ המעשה לישע והצלה — אותו העיקר בכוזן הפעולה.

תקופת אחריתו היא תקופת הבראשית בדור המעשה. הלהט המרדני שקנן בו, צמח והרוה תלמייתחיה. מבעו הסוער הפיח את רוח המעשה באידיאות הגאולה, שהיו נתונות לכמישה על גבי טס הזהב של חלומות הפנ, חלומות של תקומה וגאולה עטורייאגדות ומשובציי הנסים. מזה — עני ורוכב על חמור ומזה — "צ'רט" דואה על שטיחיי הקר של ארמונות קושטא. לא הא ולא דא. הידד ה"עז" ! ובמקום שיש עזים, יש אילנות מוריקים, יש מדשאות, יש דיר ויש רועה, יש אהל ויש בית ויש יש וב.

אפשר וענין ה"עז" — אגדה היא, כלומר, מימרא זו, המעדיפה צירוף "הקטנות" למעשה גדול על פירוט המעשה הגדול ל"קטנות". אפשר שנאמרה ואפשר שלא נאמרה, ואם נאמרה, אפשר ולא היתה אלא פליטתפה של חובב ציון נסער וקפדן, שמצא את קרדומו בעבודת ה"חברה קדישא" באודיסה ולבו נפעם בדופק התחיה של גדרה, של עקרון ושל ראשוני לציון. אולם, אין

שכול וכשלוך, אותו השברון ואותו המפח של התלישות. ואף אותו הניגוד אל הרוחני הוא צד שות להם. אולם, לא הגיעו השוללים אל שלילתו של לילינבלום, אל הספרות והשירה. בהנף של כרוז הוא מערער אשיות שירתו של יל"ג: "היש שיר אחד בכל שירי גארדאן, אשר בו ישיר על איו מידה טובה שיש בישראל וביחוד בהמון העם, על כוח ישראל הפנימי, על הטוב שהביא להמין האנושי?" ואף אם לדעתו, תשא הפובליקה תודה וברכה לחברת מפיצי השכלה, שהוציאה שירי יל"ג, הוא מכריז הכרותו במאמר בקרתו: "עלי להתודות לדאבון לבי, כי עם כל הכבוד שאני הוגה לבחיר משודרנו זה ועם כל הידידות הפרטית השוררת בינינו זה כשש עשרה שנה, לא כל שירי גארדאן מוצאים חן בעיני."

פסטות פסקנית וגלויה, אך אוסינית מאוד ללילינבלום. ואף אם מאמרו, בקורת על כל שירי גורדון, הוא אחד הניתוחים ההגיוניים של שירת יל"ג, הרי הוא נשלל מעיקרו מפאת שלילת יל"ג.

תחום זה של לילינבלום נצב רחוק יותר מתחומי האחרים, אך אין זה תחומו העיקרי ואף לא הקרוב אל העיקרי. מהותו הקימת היא בחונו הציוני, במשנתו הברורה של שלטון המעשה, שמגותה הנוקבת, המערטלת ומחשיפה, עומדת לה להיות גם משנת הדור, משנת ישובו של עולם וישובו של עם. צבי קרול

כאגדה זו הולמת יפה את כל הלך רעיוניו, ואין כאוחה העז, הפותרת את הידה מהותו. ריאליססן היה מתחילתו ועד סופו, אפשר והצליח להטיל מאחורי גבו, דעיונות והגיגים שהחזיק בהם בבחורותיו, כגון ענין השתייכותו אל הסוציאליסטים העבריים הראשונים, שראה לכפוד בכך, אך לא היה עולה לו לסחור מהותו היסודית, ששרשיה ריאליזם טבעיים בה, אותו בטול של כל מה שאינו יש, ואף אם יש פחות שהוא — מורשת פיסרב היא, שאת לא יכול כל אנהא שהיא ומכאן העדר החזון בהגיוני-רוחו, מכאן אותה התערטלות מן השיר ומן היפה ואותו סיוג המחשבה האומר, אין מן המעשה ולחזן כל מחשבה, ואין קודם למעשה אלא המעשה.

ואף פולמוסו עם אחד העם, לא מפילוגי-דעות בלבד נבע. היו אלה ניגודים של שרשים, המפולגים בקרקע ניקתם ומחלקים בבדי-צמיחתם, אף אם אילן אחד הם, אילן בריה, אילן תדורות. הוא שלא עלה לדאות את הארץ, ידע, אמת מארץ-ישראל טוב יותר מאחד העם. אוי היה להם לחובבי-ציון, אילו גרתינו ב"על פרשת דרכים" מפני, לא זה הדרך" ופירקו מטענם והיו נשארים יושבים על צרורות חונם באין דרך, ואשריהם שלא עשו כך, בזכותו של לילינבלום ודכותיה לא עשו כך, ועל כן, מהדהדת אותה אי רחיצה במצעדי ההפעלה של חלוצים אחרונים, העולים בהר ופושטים בעמק ומקימים חומות ומגדלים.

ולא יאה זה מן האמת המחלטה שנשלול מדאשוני חובבי-ציון, מחזיקי אמת הבנין והמעשה, כל יסוד של חזון, אדרבא, גדולה היתה תחושתם, שעמדו לא בלבד על חזון התשועה, שנבאו בשעדים על כורח הגאולה, אלא שפשוט בעם והחזיקו בציציות הראש ואמרו: בעל כרחך אתה נגאל, בעל-כרחך אתה מפליט גופך ונפשך מן הדליקה, ואין זו אשמת חובבי-ציון הראשונים שאותו "בעל כרחך" יותר משבא מדעת יעקב בא מדי עשיו, ומכאן אותו חרון מפעפע על אלה שראו להלעים את העם בבעיות של רוח ולתפוך בענין הרוחני המקיים את האומה, בעוד אשר האומה שותתת שקתות של חלאה, וגופה צומק באין לשד ובאין טל של צמיחה ובאין מזון של קיבר, יותר משעוררו דעות אחד-העם התנגדות לעצמאותן, עוררו השתוממות למסכת רקמתן, הוא, לילינבלום, היה מהיחידים בין חובבי-ציון שלא חדד כל עיקר אל פלטרינו של אחד-העם ואף לא דרך על ספו, ואמנם האפיל צלו של אחד-העם על אורו של לילינבלום ולא זכה האחרון לאשר זכה הראשון, שיהיו דבריו תורה ללמד, שלב ופרק בהגות הרוח מ"מורה הנבוכים", דרך "מורה נבוכי-הזמן" עד "על פרשת דרכים", אך זכה שיהיו דבריו מעשה, שיעלה נבט מרדו ויפריח פרחי-מהפכה, שסוגה בהם "דרך לעבור גאולים".

זכה אחד-העם, בעבור הסגנון והצורה, לא זכה לילינבלום בעבור הסגנון והצורה. הדור נהה אחר האסטיטיזם ולא נהר אחר הריאליזם הניהי-ליסטי. אין לך דבר מנוגד מהשכלי בהגות לילינבלום ואין לך דבר מנוגד מן המעשי בהגות אחד-העם, ושניהם לפתרון יסורי-האומה התכוונו. קבע אחד-העם את שלטון השכל, קבע לילינבלום את שלטון המעשה, ובאו קורות האמים וקבעו השלטון ל"שלטון המעשה". אין לך תורה, שאינה הולמת את שעת האמים כתורת הרוח, ו"שלטון השכל", ואין לך הלכה המפיצה נגותות בחשבת הימים, כהלכה של "קום ועשה", עשה מה שתעשה ותגאל ומפדה! — והדברים עתיקים.

היו מפולגים באמונות ודעות לתחית העם, אך לא היו מפולגים בהשקפת על הספרות. אף אם אינו דומה לילינבלום לאחד-העם, שהלה שלל את האמונות ואת היפה והיה אמני-יוצר של המסה העברית, והלה שלל את האמונות והיפה והיה מרושל ונעזב בסגנון ובתבנית, מבחינה זאת, ואף מבחינת הלהט אל הדחוק והאקטואלי, מתמשכים הרבה חוטים מלילינבלום אל ברנר, וראוי להקביל גם את, "הסאות-נעורים" אל "מכאן ומכאן" ואל